

Poznań, 20.02.2024 r.

prof. UPP dr hab. Dariusz Pieńkowski
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczny
Katedra Prawa i Organizacji Przedsiębiorstw w Agrobiznesie

RECENZJA

pracy doktorskiej **mgr Tsolmontuya Myagmarjav** pt. *Społeczno-gospodarcze konsekwencje rozwoju górnictwa w Mongolii* napisanej pod kierunkiem prof. UŁ dr hab. Małgorzaty Burchard-Dziubińskiej z promotorem pomocniczym dr Tomaszem Legiędź w Uniwersytecie Łódzkim w Łodzi w 2023 r.

Podstawa formalna podjęcia recenzji

Podstawą formalną opracowania recenzji jest postanowienie Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse z dnia 18 grudnia 2023 r. w sprawie powołania recenzenta w przewodzie doktorskim mgr Tsolmontuya Myagmarjav w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Podstawą merytoryczną oceny jest przedłożona praca doktorska.

Ocena została przygotowana zgodnie z wymogami art. 179 ust. 7 Ustawy z dnia 03 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669) oraz art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz. U. z 2023 r. poz. 742).

Struktura pracy

Praca obejmuje 171 stron, 24 rysunki i wykresy oraz 11 tabel.

Praca składa się ze *Wstępu* (7 stron) i *Zakończenia* (7 stron) oraz pięciu rozdziałów podzielonych na podrozdziały I i II poziomu, w tym:

- Rozdział 1: 3 podrozdziały I poziomu na 21 stronach,
- Rozdział 2: 3 podrozdziały I poziomu na 17 stronach,
- Rozdział 3: 3 podrozdziały I poziomu na 18 stronach,
- Rozdział 4: 8 podrozdziałów I poziomu na 61 stronach,
- Rozdział 5: 5 podrozdziałów I poziomu na 31 stronach,

Rozdział 4 nietypowo został podzielony na dwie części. To nietypowa struktura i kwestię tę rozwiązałby podział na rozdziały o różnych zakresach tematycznych, w szczególności w sytuacji tak dużych dysproporcji w zakresie rozłożenia treści w poszczególnych rozdziałach.

Praca posiada spis treści, spis literatury oraz spis rysunków i tabel.

W pracy wykorzystano 304 pozycje źródłowe, w tym:

- 245 pozycji zwartych i artykułów w czasopismach w przeważającej części w języku angielskim i mongolskim, ale także polskim i niemieckim,
- 17 mongolskich i europejskich aktów prawnych,
- 42 źródła internetowe.

Praca jest opracowaniem z szerokim wykorzystaniem różnych źródeł, w tym z dużym udziałem źródeł w języku angielskim i mongolskim. Niewątpliwie świadczy to o dobrym i wszechstronnym przygotowaniu Autorki do badań w zakresie podejmowanych zagadnień. Poszczególne treści rozprawy są dobrze udokumentowane w odniesieniach do literatury, a liczne źródła internetowe generalnie zostały prawidłowo opisane i z datą dostępu. Pojawiają się jednak pojedyncze błędy w tym zakresie jak, na przykład, brak daty dostępu dla źródła rysunku 4.7. Rysunek ten również posiada błędy na osi Y, gdzie pojawiają się liczby z przecinkami bez wartości po przecinkach. Z kolei kolejne rysunki (4.9 czy 4.10) wydają się niepotrzebnie operować dużymi wartościami na osi Y zamiast przeliczyć te wartości na miliardy tak, jak Autorka odnosi się do tego również w tekście.

Generalnie Autorce udało się stosunkowo proporcjonalnie rozłożyć treści w ramach poszczególnych rozdziałów, tym niemniej, rozdział 4 jest nieproporcjonalnie obszerny przekraczając swoją objętością nawet blisko trzykrotnie niektóre rozdziały. W tym zakresie praca wymagała większego wyważenia w zakresie prezentowanych treści w ramach tego rozdziału.

Wstęp bardzo obszernie przedstawia Mongolię z perspektywy współczesnych i historycznych uwarunkowań jej rozwoju społeczno-gospodarczego. Rezultatem tego wprowadzenia jest postawienie pięciu pytań badawczych i trzech hipotez. Kwestie te dopełnia opis zakresu tematycznego poszczególnych rozdziałów. Problematyczny, jednakże, jest brak opisu metody badawczej, tym bardziej, że trudno doszukać się tego w jakimś z rozdziałów spisu treści. Kwestia ta tworzy pewną lukę w zakresie podstawowych informacji pozwalających na zrozumienie procesu badawczego. To jest niezwykle ważne w szczególności, że w procesie badawczym pojawia się wywiad jako technika zbierania danych oraz analiza danych pierwotnych. Pozyskiwanie tego typu danych wymaga szczegółowego opisu kontekstu ich pozyskania (w tym doboru próby badawczej), gdyż to nie pozostaje bez znaczenia dla interpretacji pozyskanych wyników. Elementem tej procedury badawczej jest również zamieszczenie, zazwyczaj w aneksie pracy, pytań wywiadu skategoryzowanego. Problemy badawcze i weryfikacja/falsyfikacja hipotez odbyła się w oparciu o sytuację w jednym z wybranych regionów górniczych.

Rozdział 1 to krótka charakterystyka uwarunkowań przyrodniczych dla rozwoju gospodarczego Mongolii z naciskiem na trzy główne obszary tematyczne: hodowla, górnictwo i pozyskiwanie energii odnawialnej. Analizy oparto na aktualnych źródłach i te opisy pozwalają na zrozumienie uwarunkowań dla rozwoju tego kraju w kontekście tematu pracy.

Rozdział 2 podejmujący rozważania teoretyczne z zakresu ekonomii środowiska wydaje się z kolei być niewłaściwie umiejscowiony w strukturze pracy pomimo tego, że jego treść niewątpliwie świadczy o dużym zaawansowaniu Autorki w zakresie rozważań teoretycznych ekonomii. Podjęte tam rozważania w zakresie zrozumienia i umiejscowienia badań podjętych w pracy w specyficznych ramach epistemologicznych ekonomii środowiska to niewątpliwie zasługująca na

uwagę część pracy. Jednakże, zgodnie z najbardziej typową strukturą prac tego typu, ten rozdział powinien być rozdziałem pierwszym i konsekwentnie, kwestie podejmowane w kolejnych rozdziałach powinna charakteryzować zasada *od ogółu do szczegółu* prowadząca ostatecznie do głównego obszaru badań związanych z wybranym przypadkiem, czyli w tym badaniu regionem Erdenet. Umieszczenie tych rozważań teoretycznych pomiędzy różnymi opisami kwestii związanych z sytuacją w Mongolii jest nietypowe i rozdział pierwszy poświęcony uwarunkowaniom przyrodniczym powinien poprzedzać rozdział czwarty.

Rozdział 3 to kontynuacja rozważań teoretycznych, które wyjaśniają uwarunkowania dla sytuacji gospodarczej Mongolii omawianej w kolejnych rozdziałach. Podobnie jak w przypadku poprzedniego rozdziału, ten rozdział jest dowodem na znajomość i umiejętności poruszania się Autorki w dotychczasowym dorobku różnych podejść teoretycznych ekonomii i ich wykorzystywania dla projektowania badań i zrozumienia zjawisk gospodarczych. Zaproponowane analizy różnych porządków są bardzo ciekawą analizą i niezwykle trafną z perspektywy zrozumienia przemian, które towarzyszą Mongolii z perspektywy różnych okresów politycznego, społecznego i gospodarczego porządku.

Rozdział 4 jest analizą przemian społeczno-gospodarczych i politycznych w Mongolii z perspektywy ram teoretycznych prezentowanych w poprzednim rozdziale. Autorka sprawnie przedstawiła sytuację w kraju z wykorzystaniem danych statystycznych z perspektywy rozważań poprzednich rozdziałów teoretycznych. Na uwagę zasługuje tabela 4.8, która w sposób syntetyczny wskazuje na kluczowe kwestie tych analiz z perspektywy przemian po 1990 r. Duży wkład w te analizy niewątpliwie jest rezultatem wykorzystania źródeł literaturowych w języku mongolskim. Podobnie wymowna jest analiza przedstawiona w tabelach 4.5 i 4.6, przy czym, w tym ostatnim przypadku źródło internetowe konsekwentnie wymagało podania daty dostępu. Z kolei tabela 4.1 jest niewłaściwie sformatowana, wykres jest nieczytelny poprzez wprowadzenie wielowymiarowej struktury kolumn, a dodatkowo brakuje dat dostępu przy linkach, a źródło źle zostało umiejscowione w stosunku do tabeli. Na uwagę zasługuje również rozdział oparty na wywiadach. Należy podkreślić tutaj duży wkład Autorki w zakresie zbierania 150 wywiadów i analizy jakościowej tych danych pierwotnych. Badania te pozwoliły na zrozumienie analizowanych zjawisk i niewątpliwie stanowią oryginalny wkład uzupełniając analizy statystyczne w tym rozdziale. Jak już wspominałem, ta technika zbierania danych wraz z całą metodyką pracy, powinna być przedstawiona we *Wstępie* lub odpowiednim (pod)rozdziale tej pracy. Wiele tych analiz świadczy o samodzielnej umiejętności interpretacji badanych zjawisk i stanowi oryginalny wkład w zrozumienie zależności pomiędzy uwarunkowaniami politycznymi, społeczno-gospodarczymi i przyrodniczymi z perspektywy rozwoju zrównoważonego.

Rozdział 5 przedstawia propozycję rozwiązania problemów w regionie Erdenet w oparciu o doświadczenia krajów europejskich. Autorka dokonuje przeglądu wybranych przykładów skutecznych rozwiązań z Niemiec czy Polski próbując wskazać na możliwe ich zastosowanie w wybranym regionie. Właściwie rozdział ten zdominowany jest poprzez analizy tych wybranych przykładów, a w dużo mniejszym stopniu podejmuje się szczegółowych rozwiązań, które mogłyby być sprawnie przeniesione na grunt specyficznych uwarunkowań Mongolii. Nie oznacza to, że rozdział ten pozbawiony jest praktycznych rekomendacji dla zrównoważonego procesu

transformacji w Mongolii, ale stosunkowo mało miejsca poświęcono szczegółowym analizom w tym zakresie.

Zakończenie wskazuje na najważniejsze rezultaty badań Autorki z odniesieniem do stawianych w pracy hipotez. Sprawnie i jasno zostały przedstawione najważniejsze kwestie, również z odniesieniem do podstaw teoretycznych podjętych w pracy.

Ocena wyboru tematu pracy i założeń badawczych

Temat pracy jest aktualny i obecnie szeroko dyskutowany w zakresie rozważań ekonomii rozwoju czy ekonomii ekologicznej. Niewątpliwie interesująca jest perspektywa przyjęta w pracy oparta na możliwości przeniesienia doświadczeń krajów europejskich na grunt mongolski z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań w tym regionie świata. Temat ten obecnie dyskutowany jest szeroko w rozważaniach ekonomicznych i niewątpliwie możliwość porównania i analizy doświadczeń z różnych regionów świata stanowi interesujący wkład w tym zakresie. Analizy te wpisują się w założenia rozwoju zrównoważonego i zadania jakie stawiane są współcześnie ekonomistom i ekonomistkom w świetle radzenia sobie ze społeczno-gospodarczym wykorzystaniem regionów szczególnie zniszczonych w procesie wykorzystania gospodarczego. Konieczne jest uwzględnienie w tych analizach wielu innych pozaekonomicznych czynników takich jak postulaty sprawiedliwej dystrybucji czy specyficznych uwarunkowań społecznych czy politycznych. Kwestie te zostały podjęte w tej pracy, a analizy oparto na jasno przedstawionych ramach teoretycznych. Wiele z tych rozważań stanowi oryginalny wkład zarówno w zakresie rozważań ekonomicznych jak i implementacji postulatów polityki gospodarczej, społecznej i ekologicznej.

Rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny, a zastosowane metody i techniki badawcze mają charakter zarówno analiz jakościowych jak i ilościowych. Można więc powiedzieć, że Autorka wykazała się znajomością i umiejętnością podejmowania zarówno rozważań teoretycznych w oparciu o bogatą literaturę jak i analiz empirycznych. Pojawiające się problemy w zakresie struktury pracy nie stanowią przeszkody dla analiz formalnych, ale niewątpliwie wymagają większej staranności w zakresie tworzenia przejrzystego i zrozumiałego przekazu.

Ocena merytoryczna pracy

W rozprawie na uwagę zasługuje bogata analiza teoretyczna oparta na rozważaniach epistemologicznych dotyczących ekonomii ekologicznej i ekonomii środowiska i zasobów naturalnych z perspektywy rozwoju zrównoważonego oraz teorii ładu społeczno-gospodarczego. Autorka podjęła się próby szerokiego i całościowego spojrzenia na badaną problematykę tworząc ramy teoretyczne dla swoich analiz. Analizy te pozwalają zrozumieć skomplikowany i wielowymiarowy proces transformacji w zakresie systemów społeczno-gospodarczych i politycznych.

Prawidłowo zostały sformułowane pytania badawcze i hipotezy, które konsekwentnie zostały podjęte w kolejnych etapach procesu badawczego. Autorka odniosła się do postawionych hipotez w aspekcie prowadzonych badań uzasadniając przyjęcie lub odrzucenie hipotezy w oparciu o analizy podjęte w pracy. Mankamentem tej pracy jest brak powiązania tego procesu badawczego z metodyką pracy. Zabrakło jasno i spójnie przedstawionej części metodologicznej poświęconej metodom i technikom zbierania danych i określenia zakresu badań.

Wnioski końcowe

Autorka niniejszej rozprawy doktorskiej wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną z zakresu nauk ekonomicznych oraz możliwością samodzielnego prowadzenia analiz, badań i rozważań naukowych. Szeroki zakres wykorzystanej literatury, w tym w języku angielskim i mongolskim, a także logiczne analizy pozwoliły na zweryfikowanie stawianych hipotez i odpowiedź na pytania badawcze. Jednocześnie praca stanowi oryginalną analizę problematyki ekonomii rozwoju i ekonomii środowiska z perspektywy koncepcji rozwoju zrównoważonego. Rozważania związane z koncepcją rozwoju zrównoważonego są dużym wyzwaniem dla rozważań naukowych, gdyż powinny być związane z bardzo szerokim spojrzeniem i wszechstronną analizą współzależności społeczno-ekonomicznych i ekologicznych. Autorka włożyła wiele wysiłku dla zilustrowania i syntetycznego ujęcia analizowanych problemów, co niewątpliwie stanowi znaczny wkład w zrozumienie współczesnych przemian w Mongolii. Ograniczenia związane z jasnym przedstawieniem metod i technik zbierania danych czy mankamenty w zakresie formatowania czy tworzenia wykresów nie podważają pozytywnej oceny rozprawy.

Zgodnie z powyższą recenzją Autorka spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim i wnoszę, aby Komisja Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse przyjęła rozprawę doktorską pod kierunkiem prof. UŁ dr hab. Małgorzaty Burchard-Dziubińskiej z promotorem pomocniczym dr Tomaszem Legiędź, dopuszczając mgr Tsolmontuya Myagmarjav do publicznej obrony.

prof. UPP dr hab. Dariusz Pieńkowski

